ŞTEFAN AUG.

DOINAŞ

„Alfabet poetic"

Ştefan Aug. Doinaş îşi intitulează *Alfabet poetic* noua culegere de versuri, în care a inclus cea mai mare parte din poeziile scrise între 194l-l977. Nu poate fi, desigur, vorba de a sugera prin acest titlu (de o insidioasă modestie) o însuşire pe care poetul n-a avut-o niciodată, nici la începuturile sale, nici, cu atît mai puţin, astăzi, şi anume aceea de, cum să zic, etern debutant, fermecător în stîngăcie, dibuitor, imprevizibil. O poezie ca a lui, ce pare ieşită, cu armură şi coif cu tot, ca Minerva din ţeasta lui Jupiter, implică însă o latură de meşteşug (ce se desprinde şi se întreţine), o îmbogăţire permanentă sub raport cultural şi tehnic, cu alte cuvinte o şcoală. E la mijloc o curiozitate: poezia ne arată din prima clipă o faţă ca şi definitivă, deşi stăpînirea alfabetului poetic nu decurge din spontaneitate, ci dintr-un travaliu în care joacă un rol lecturile, reflecţia (poetul scrise eseuri despre poezie), traducerile (Ruben Dario, Dante, Holderlin, Pietre Emmanuel, Mallarme, Benn, Sanesi). Bazată pe continui achiziţii intelectuale, această poezie mai mult se confirmă pe sine decît evoluează. Poetul însuşi a folosit cu prudenţă termenul de evoluţie, în avertismentul la o precedentă antologie, în care a preferat o „cronologie a formelor" uneia a poeziilor pur şi simplu din dorinţa de a restitui fiecare poezie „ *nu exclusiv unei vîrste biologice şi spirituale, cit mai ales unui loc cultural",* în *Alfabet poetic,* el revine la cronologia obişnuită. Şi, iată, evoluţia însăşi e acum mai clară, întrebarea însă rămîne: cum se formează însă o poezie care e din capul locului formată? care este relaţia dintre natură şi cultură? Natura adevărată a unei astfel de poezii constă în cultura ei: un instinct modelat de o formă. Una nu e însă, cum s-ar crede, anterioară alteia. Acumularea e la fel de misterioasă ca şi talentul, -căci formarea confirmă o formă existentă: poetul nu învaţă, ci se învaţă. Tînărul Ştefan Aug. Doinaş se nutreşte din presentimentul maturului Ştefan Aug. Doinaş.

Versurile scrise la 19-20 de ani sînt impecabile şi fără ţîşnire. O oarecare „inaptitudine" pentru lirism e de remarcat în întreg ciclul iniţial *(Alfabet poetic,* 1914-l948), în care un alegorism structural ne aminteşte, pe de o parte, de balada filosofică, descriptivă şi narativă, a lui Al. Philippide, iar pe de alta, de poezia de concepte a lui Paul Valery, prima şi marea iubire a lui Ştefan Aug. Doinaş, în sensul acestuia din urmă, trebuie citită de exemplu o poezie ca *Amanta,*

unde se face elogiul ideii: *„Aşa mă bîntuie cu voluptate / punînd pe fruntea mea stigmat şi mir / amantă fără patimă, Ideea".* Insă imediat, într-o poezie vecină, ***Amiaza spre mare,*** prin expunerea epic-desciptivă a stării interioare, îşi fac loc senzualitatea, lenea, visarea vegetativă a cărnii: *„Lăsaţi acum bătaia lopeţilor să cadă. /E ora lenei pline, a miilor de sori / şi-a fructelor muşcate cu dinţii albi de pradă / păstrînd încă aroma în fildeş pînă-n zori. / Lăsaţi piciorul leneş s-atîrne într-o parte / şi luntrea să viseze pe-o latură".* Există de pe acum la Ştefan Aug.» Doinaş o dualitate între senzaţie şi idee. Un anume prozaism abstract al fondului se răscumpără prin superbe spectacole lexicale, mai ales în balade, care nu s-au învechit deloc. Vopselele sînt Ia fel de proaspete, ţesătura e vie, caldă, palpitînd secret. Cadenţa e somptuoasă, ca a vîslelor în cădere solemnă ale unei corăbii mortuare: *,,Şi Xenofantos, flautist de seamă, / cînta la provă, preamărind pe zei, / cîntare de durere şi de teamă. /Iar vîslele cu vîrful 'de aramă / duceau în mare tînguirea ei. / Căci loviturile cădeau in valuri | în ritmul grav al omului duios; / iar valurile suspinînd pe maluri | loveau nostalgic marile chimvaluri / vibrînd de-un sunet orfic, unduios".* Dacă se pot povesti ori analiza şi dincolo de cuvinte (căci au o „idee"), baladele sînt strălucitoare mai ales prin bogăţia densă a imaginilor, în ***Symposion*** această alianţă între spiritul teoretic şi voluptăţile formale se traduce printr-o „critică" directă a „sfintei, trecătoarei voluptăţi". E pretutindeni un fel de romantică delectare, cu materiale viguros concrete ale fanteziei, un vitalism stăpînit, observabil chiar şi în poeme ce exploatează descompunerea, degradarea, proliferarea monstruoasă a ruinei fizice: *„Pecinginea se lăfăia-n donjoane. / Puia şopîrle purpura-n postav. / Ogibele cădeau peste balcoane, /căci Regele Pescar era bolnav".* Dar e deopotrivă şi vocea de sirenă a unui clasicism care valorifică abstracţiile inteligenţei. Din simţirea tulbure-senzuală şi din formalismul reflexiv se alege în cele din urmă estetismul ceremonios al acestei poezii, a cărei capodoperă e ***Orficâ.*** Poetul îşi compune aici o mască elină, romantic-clasică, hdlderliniană în esenţă, încercînd mereu să purifice senzorialitatea prin hieratismul gustului: ***„îmi*** *place dintre semeni treptat să mă retrag, / în infinitul mare o arie să trag, | să ştiu un loc de umbră cu trepied şi trepte | în care şapte tineri în togă să m-aştepte. | Un clopoţel s-anunţe pe ganguri reci, pe dale, | sosirea mea ghicită din zgomot de sandale. | Cu magică formulă şi cabalistic semn / să-ncunjur sanctuarul secret şi să-/ însemn ".* în ***Omul cu compasul*** poetul face un pas mai departe spre un platoniSm-al esenţelor pure. Din lucruri, se alege forma, din perisabil, ceea ce durează, din viaţă,

un tipar tras cu compasul ce figurează din nou o ordine pură (mai abstractă decît aceea din ***Orflca),*** refugiu şi sanctuar liric: *„Ci-n mijlocul declinului lumesc / eu stau şi-aştept, cu sfiiciune, ceasul /cînd putrezi-vor florile ce cresc / ca broaştele ce-mi tulbură compasul. / Atunci, lovind cu vîrful în nisip, / aceleaşi semne vor luci în soare, / păstrînd în forma lor eternul chip al lucrurilor lumii trecătoare".*

Pe reflexul materialităţii perisabile, se instalează contemplativitatea, cu ochi distant, de tip mallarmean (prin Valery). Sonetele din ciclurile următoare ***(Ovidiu fa Tomis,*** 195l-l957 şi ***Voluptatea limitelor,*** 1958-l968) sînt, alături de acelea ale lui Pillat din ***împlinire,*** printre cele mai frumoase din literatura noastră. Clasicismul structural a învins romantismul de substanţă într-o poezie de o suavă limpezime, cu nete contururi de umbre şi lumini, pe alocuri desăvîrşită artizanal. Poetul lucrează în materii delicate, fragile, imponderabile, transparente. Teme shakespeariene găsim în ***Durată*** sau în ***Nimic*** (arta salvatoare): *„Nimic din tot ce-a plăsmuit natura / nu-ţi va păstra fiorul pe măsura / mai credincioase decît versul meu* ". *Sau: „Ah! toate-acestea - ce cuvînt e-n stare / să le surprindă curgerea sub care | un prund de diamante stă pe loc? || Sonetul le-ar închide-ntr-o terţină. / Dar tu te stingi cînd vrea să te reţină, | eternă viaţă, clipa mea de foc".* Iată ***Sărutul,*** adevărată bijuterie formală: *„ Ca frunza ce se lasă pe izvor / îţi tulbur sufletul cu-o sărutare, /şi gura ta, sorbindu-mă, tresare, / cu valuri care nu mai ştiu ce vor. // Nici focul nu cutremură mai tare, / nici vîntul nu îmbată mai uşor. / Primeşti pe umeri un frunziş sonor / care se scutură dintr-o cîntare || De ce suspini? Ce nour te pătrunde? / Pe frumuseţea ta ca peste unde / se lasă leneş un umbros veşmînt. // Ah! frunza mea se face scrum pe gură... / Dar, putrezind, sălbatica nervură / îşi zgîrie profilul pe pămînt".* Lapidare şi sentenţioase uneori, versurile din ***Voluptatea limitelor,*** fără a ocoli viziunea, se desfoliază pînă la scheletul curat al ideii: *„Să laşi, în faţă, cercul să-ţi repete /priveliştе: o dată, înc-q dată. /Abia atunci poţi jupui simbolul: /sub marile-i culori curgînd în zdrenţe, | scheletul unei viziuni sticli-va / necruţător de alb, arhitectură / a unui zei în irisul căruia / noi întreţinem şansa unei lacrimi... ".* „Eternul chip" al esenţelor începe să fie căutat chiar şi din poeziile ce glorifică splendoarea sensibilă aparenţelor: *„După ce străbaţi / cele cinci învelişuri / ale miresmei / şi treci / pe sub arcul de triumfal luminii, / ajungi / la un fluviu imponderabil. / Pe malurile lui / frumuseţea se leapădă de sine / şi rodeşte / ţipînd".* Miresmele, culorile, formele concrete sînt trase în vase ce le conservă. Ca şi la Valery, dincolo de imaginile calme ori terifiante, legate în structuri

inteligibile sau părînd a prolifera haotic, descoperim schema logică. Platonismul şi pitagorismul reflectă la Ştefan Aug. Doinaş nevoia de tipar. Pădurea (din ***Odă la o pădure abstractă)*** e un templu de cariatide. Fiinţa concretă se transformă în vloc de marmură, se închide în sine ca Dafhe în trunchiul laurului *(Apollo* ***îmbrăţişînd pe Dafne).*** Mirificul romantic din balade lasă locul reflexivităţii etice şi estetice, care nu se sfieşte să se declare: *„Am refăcut din marmură, şi-apoi / suflînd, din carne, braţele Venerei, / iar răsuflarea ei m-a răcorit; / la pas, am întrecut pe-un drum de ţară / unirea-acelei broaşte ce-l ţinea / pe-Achile-n lanţuri; în sfîrşit, învins-am /pe Chiron, în înţelepciune şi / pe-Orfeu în lupta sunetelor pure. / Dar vai! n-am izbutit să dobîndesc / convingerea de fier că toate-acestea / sînt cu putinţă... / Eu şi vechii greci l cu totul altfel ne trăim infernul".*

Prima dată echilibrul acesta îndelung exersat şi care părea definitiv se rupe în poeziile grupate acum în ***Născut în Utopia,*** 1969-l975, şi în ***Anotimpul discret,*** 1974-l975. Claritatea clasicistă se întunecă, dar nu prin reieşirea la suprafaţă a făpturilor romantice de odinioară şi nici prin recăderea în apele grele ale lirismului, desfătător pentru ochi şi ureche, din balade, ci printr-un soi de preţiozitate. Sîntem pe un prag baroc al poeziei lui Ştefan Aug. Doinaş. Estetismul savant conducea firesc aici, însă artificializarea e acum maximă. Poetul are chiar o justificare: *„Sunt cel ce-ntoarce brusc din rostul lor / văzutele. Firescul - ah, ce boală!".* Silnicia e teribilă şi poetul scrie cîteva din versurile lui cele mai rele: *„ Ostatice-n dulcea ruşine a zărilor crîşcă, / doar capul spumînd auriu, acaulice nalbe".* Şi altele. C. Regman a inventariat cu umor cîteva din predilecţiile lexicale ale poetului în această perioadă ***(Cel mai recent Doinaş)*** vorbind de „concertism" şi de o virtuozitate ce seamănă bine cu o „îmbuibată eflorescentă de artificii". De o vîrstă barocă ţin şi artele poetice din ***Conjuncţia*** *poetică,* 1968-l976 (nu însă şi versurile din puţinele ***Inedite*** de la finele culegerii ce imită deliberat pe Holderlin. Unele din „arte" se referă direct la schimbarea la faţă a poeziei lui Ştefan Aug. Doinaş în deceniul din urmă. în ***Piscul sau descrierea poeziei,*** poetul pretinde a nu fi pierdut nimic din leneşele mirosuri, din „greutatea Trupului", adică din concretul care l-a animat, ci doar din conceptualizarea ulterioară: *„ Uşorul s-a desprins de mine: spuma / conceptelor, răsfrîngere-ntru spirit / a lumii arse, doica fără lapte. / Posed, în loc de vorbă «piatră», piatra",* însă acest „imaginism" e contrazis nu doar de lungile şi cam găunoasele poeme de după 1969 (prea declamatorii, uzînd de „ingambament" ca de un mijloc extrem discursiv), dar chiar de o barbiana artă poetică alăturată: *„ în gura peşterii, un alt tărîm /*

ne-nghite. Piatra, norii şi frunzişul l ne-ndeamnă fără glas să le urîm. | Cu ele-n gînd, atingem ascunzişul / In care sînt fără să ştie. Nu-i / adevărată, -n limita vederii, / decît întruchiparea nimănui / din care rup vocalele ca jderii. / Cu lucruri ce trăiesc doar în izvor, / cu stele-arzînd abia pe cerul gurii / hrănim asceza celor care vor / un plai abstras din foşnetul pădurii: / un rai rostit, o *peşteră de vis / în care răul spumegat îşi schimbă / materia în goana spre abis / cu ritmul unor sunete pe limbă".* „Raiul rostit" nu e oare un „joc secund"? Să reţinem ***Poemul ca somaţie a lecturii,*** inspirată „cheie" pentru cititor: *„El nu e această lumină, nu poate. / El nu e un lucru în sine, ci toate, l El are-opintiri şi reacţii netoate. // Citiţi-l încet. El e însuşi încetul. / Primiţi-l discret. El e însuşi discretul. /El n-are a face nimic cu poetul. || Priviţi-l de sus: e o simplă figură. / Rostiţi-l mereu: e o lipsă de gură. / El n-are o altă fiinţă mai dură. || El nu e prezent, însă poate să fie. / El nu-i de cules, ca o tulbure vie | de litere coapte. Siliţi-/ să fie ".*

Alfabet poetic e culegerea semnificativă pentru locul important ocupat de Ştefan Aug. Doinaş, la maturitate deplină, în poezia română de azi.

(România literară, nr. 37, 1978)

•

„Hesperia"

Ineditele publicate de Şt. Aug. Doinaş la sfîrşitul antologiei sale ***Alfabet poetic*** prelungeau vădit spiritul liric al lui HOlderlin, ca un fel de a stărui, o clipă mai mult, al poetului român, în orbita poetului german pe care tocmai îl tradusese. ***Hesperia*** de astăzi se deschide cu un ciclu care, reluînd aceste poezii, reia, într-un chip mai amplu şi mai sistematic, şi motivele holderliniene. Iată chiar titlul cărţii, împrumutat din Holderlin: Hesperia este la origine numele dat de către greci Italiei şi de către romani Spaniei, în care, şi unii, şi alţii vedeau desigur nişte grădini ale Hisperidelor, paradisuri cu pomi ce făceau mere de aur, ca acelea în care trăiau nimfele mitologice cunoscute; la poetul german, sensul e mai complex, Hisperia fiind, în raport cu acela al zeilor greci luat drept model, un paradis degradat şi totodată sperat ca o formă de conciliere a omului modern cu natura. Nu pot intra în detaliile acestui clasicism - deloc "străin de acela schilderian şi goetheean - prin care circulau deja sevele romantismului german, atras, cum a observat G. Călinescu, de atmosfera şi de mitologia meridională, spre deosebire de acela francez care va avea, din contra, revelaţia goticului şi a nordului. Mă voi mărgini să semnalez lunga elegie intituiată ***Pîine şi vin*** în care Holderlin evocă „graţia" sau „focul divin" al Zeilor greci

de odinioară şi, într-o formulă poetică îndelung exersată în Evul Mediu şi în Renaştere, deplînge dispariţia lor (tema *ubi sunt: „ insă unde sînt tronuri acum, şi temple, şi amfore, /Şi cîntări cu nectar picurîndZeilor nalţi la ospeţe?").* El are aerul de a spune că seminţia de giganţi ai antichităţii a pierit, lăsînd în loc un imn ce nu mai *e* capabil „plinătatea divină să-ndure", căci nu s-a născut ca eroii vechi „în leagăn de bronz". Marea întrebare holderliniană *(„ Und wo:u*[9] *Dichter in durftinger Zeit? " - „Şi la ce bun poeţii In timpuri sărace? ")* îşi găseşte răspuns într-o concepţie nouă asupra relaţiei dintre zeiesc şi pămîntesc. Uberitatea solului, pîinea şi vinul, ne fac să ne gîndim la Cereşti, adică la „Zeii falnici". Zeul vinului aduce printre noi „chiar urma dispăruţilor zei" şi adevereşte profeţiile din vechime: *„ Tot ce-al străbunilor cînd profeţi despre fiii Cereştilor / Noi sîntem, iată / chiar noi! / rod al Hesperiei este!".* Versurile sînt oarecum obscure în acest punct şi nu pot confrunta cu originalul german. Hesperienii lui Ho'lderlin sînt în orice caz moştenitorii occidentali ai grecilor şi ei aşteaptă ca zeii să se pogoare din nou, întrupîndu-se, din lumea de sus, (aici este şi un simbol creştinesc unde s-au retras, ca să le cruţe slăbiciunea, să le facă semn dintre Cadmos şi Olimp. într-o poezie didactic intituiată ***Fundamentele lui Holderlin pentru Hesperieni,*** Şt. Aug. Doinaş aşază şi el faţă în faţă beţia divină a grecilor şi telurícul modern în care recunoaştem paşii fugitelor zeităţi: *„E uşor să atingi ce-i străin. Năzuinţele | lor, povestind, cîntăreţul cel orb / le-a turnat în tipare atletice - iată-i: | expiind, prin ardentă, văpaia. // însă nouă, porniţi spre zenitul de fulgere. | drumul invers — spre pămînt — ni-e sortit: | greutatea întoarcerii-n ţara natală, | indurarea măsurii din leagăn ".* Ţara natală e aici ceea ce este Patria holderliniană: natura în stare să concilieze spiritul cu pămîntescul, întruparea focului divin în pîine şi vin.

Poeziile din acest ciclu al volumului sînt de aspect didactic în sensul în care didactic e ***Oul dogmatic*** al lui Ion Barbu sau atîtea din poeziile lui Lucian Blaga din ***Paşii profetului.*** Temele ho'lderliniene ar putea fi urmărite, cum se vede, foarte departe. La Şt. Aug. Doinaş extazele poetului german sînt răcite în alambicuri savante: *„Atunci omenescul din noi e răpit / brusc în lumină. Şi-un alt element al / delirului care ne umple, // mult mai subtil decît aerul, bate / auzuri e iară ureche. // Nu întreba despre cel ce n-aude! / Destul e că noi împreună-l mişcăm, / singuri, în timp ce din spiţele Ursei / îi picură numai tăcerea".* Atmosfera de mister blagian se simte şi în semnalele unei naturi smintite ce nu poate totuşi sparge tiparele riguroase, formele: ,, *Vino să vezi: a erupt în asfalturi | o iarbă smintită, enorm /*

cărăbuşi / zbîrnîie-a nuntă-n motoare, tulumbe / descarcă amurgului rouă. // Simţi? S-au deschis sucursale de foşnet / pe străzile fără copaci. Cotropind / gările, fluturi destupă cu trompa | secunda-ntîlnirilor faste. // Nimeni mai bine ca noi nu cunoaşte / aceste semnale". Beatitudinea senzuală are aceeaşi înfăţişare delicată, suavă, sub soarele înalt al amiezii, care face să pulseze totul de un cosmic cîntec: *„Dacă ieşi din păduri, mă găseşti într-un pilc / de coroane ce cîntă; mai jos, in cenuşa / marilor fluturi ce-n zbor m-au atras, /senină mi-e umbra. || Dacă treci de cumplitul amiaz. mă culegi / ca pe-o oră de ceară; mai grea decît linul, / verdele sunet de greieri vestind / efegii de iarbă. || Dacă nu ţi-au căzut de pe umerii goi | transparentele aripi şi cotoarele arse / n-au înflorit, - niciodată o' nu / vei şti să mă mingii, || Disperată mi-e liniştea - vară de foc. / Ca pe-o glză îmi ţin fericirea In palmă, / degetul umed în sus, ca să văd: / mi-o spulberă vîntul? "* Acesta e Şt. Aug. Doinaş la deplina maturitate, sublimînd senzorialitatea în calmul imaginilor, laconic pînă la artificiu, poet de retorte complicate care se colorează de palide seve lirice, pe alocuri enigmatic şi arid. însă e o uscăciune (ce ţine de natura intelectuală a poeziei sale, prea făcută şi necontenit echilibrată raţional) ca aceea a „continentelor aride", de care aminteşte undeva, ce *„ se înalţă pe gingaşe labe ".*

Ciclurile următoare conţin, pe cît îmi pot da seama, poezii din stadii mai vechi sau într-un spirit al liricii de dinainte. Multe sînt foarte frumoase, ca de exemplu ***Balada prinţului nesărutat,*** cu mari fineţuri lexicale: *„Dar Prinţul, cedru in văpăi, / nu cunoştea prin servii săi / ce-nseamnă sărutarea. | Ci Intr-o zi un trandafir / veghind ciudata-i boală / se scutură, şi din potir / căzu pe gura lui, cu mir, / o veştedă petală".* Parnasianismul atinge uneori o calitate fraged-învăpăiată a carnaţiei lirice: *„Abia începi un dulce joc de-a moartea, / că soarele imens — ca un atu — |răsare-n mina ta, orbindu-ţi cartea".* Sau: *„Abia mai poate Dumnezeu să ţie, / ca un inel, pe degetul său mic, / această gingaşă împărăţie".* Cîte o pală impresionistă de culoare figurează spuma unui întreg peisaj: *„In balanţa de spumă a prunilor, seara".* Artele poetice au aceeaşi conciziune fericită: ,, *Tu ştii că-am botezat făptura toată / In felul meu: cu limba despicată".* Sau: *„Cu ochii / şi-un simţ sînt la scara nimănui / ucid materia şi scot din rochii / nu lutul ars, ci transparenţa lui".* Poetul e un cultivator de esenţe' imateriale în care se închide, ca într-o asceză, strălucirea lumii, al unui timp ce rezumă efemeritatea păstrîndu-i răcoarea vie: *„Cum păsările suie-n ceruri lăsînd un cuib de paie gol / In căutarea unui rege al păsărilor cu privire /şi zi de zi deasupra lumii li se amină Intîlnirea /*

pină ce simt că tandrul rege sunt ele însele in stol || aşa pornesc in căutarea acestui timp esenţial / ce scaldă pulsid unor clipe in strălucire şi durată / cuvinte/e tot mai stăruie ca-ntr-o asceză nendurată / tot mai supuse şi-mrăjbite de logosul potenţial || pînâ ce pagina le-nghite în albul ei ca fixe pilcuri | în care întîmplarea moartă adie răcoros din tîlcuri". Dacă ***Cele cinci drumuri*** ni se par, în lungimea lor ce taie respiraţia, fundamental prozaice, alteori, prin riguroasele şi rafinatele structuri ale versului lui Şt. Aug. Doinaş răzbate o simţire neînchipuit de fragedă şi de plină de miresme lirice, ca de exemplu în această superbă ***Paradă a orelor*** consacrată timpului fenomenal al contemplaţiei şi iubirii: *„Ah, atîtea treceri colorate |ale zilei - oare le cunosc? | Ceasul remuşcării, pe-nserate, / cînd o mină mirosind a mosc / suferă-ntre lucruri deflorate; || Orele de dragoste-ale ploii, | cînd perechile de tineri sunt / orz şi grîu, şi-i ciugulesc mierloii, / iarbă fragedă în spic mărunt / pentru botul hămesit al oii; || Alburia forfotă de pete / care-anunţă zorile şi cînd / noaptea încă tremură-n Scumpete, /şi se-aude sus, din cînd în cînd, 'glas de Lire şi de Scorpii bete. || Exultanta nalbe/or la mare / în amurg, cînd florile se-aprind / dinlăuntru, ca o deströmare / de suave temple sub un grind / uzurpat e-o nalbă foarte mare; // L'mcede amieze cu delicii | ce duhnesc a drojdie şi vin, | cînd nebunii urlă în ospicii / şi, la vocea lor cerească, vin / cu scalpelu-n mină haruspicii- // Multe lucruri umblă pe la poartă: / toate-aş vrea cu tine să le-aştept. /Ah, dacă Iordanul ce mă poartă | liniştit, cu apa pină-n piept | n-ar cînta în drum spre Marea Moartă...".*

(România literară, nr. 22, 1979)

„Vînătoare cu şoim"

Vtnătoare cu şoim reprezintă ceva mai mult decît o remarcabilă culegere de versuri: s-ar putea să însemne o dată în poezia lui Ştefan Aug. Doinaş. Trei cicluri din cinci ***(Cu imnul în gură, Descrierea punctului*** *şi* ***Itinerarii)*** continuă linia mai veche a acestei poezii, în care predomină inspiraţia clasică şi impersonală, poemul ca parabolă metafizică, savant orchestrat, adevărată maşinărie de simboluri. Un alt ciclu, ***Cap şi pajură,*** este, probabil, cel mai contingent dintre grupajele alcătuite vreodată de autor, conţinînd pamflete amare, sarcastice, cu argheziene încrîncenări (şi învîrtoşări) de limbă, în sfîrşit, ***Exerciţii de amurg*** lasă să se audă un sunet nou în lirica poetului: o subiectivitate ascuţită şi dramatică sparge tiparul dintotdeauna ordonat al poemului doinaşian, corupe structurile strofice, dereglează ritmurile, căutîndu-şi

o scriitură liberă, „degradată" şi impulsivă, asemănătoare cu a lui Nichita Stănescu din ultimele cărţi. Voi reveni la acest ciclu, care mi se pare cel mai interesant dintre toate, anunţînd, poate, lirica viitoare a lui Ştefan Aug. Doinaş.

Un anumit indiciu de schimbare ne oferă şi poemul titular, aşezat (desigur, nu întîmplător) în fruntea volumului şi în afara celor cinci cicluri la care m-am referit. E vorba de o baladă, în factura cunoscută, în care un „prinţ al vînătorii'', ca şi acela din celebrul *Mistreţ cu colţi de argint,* îşi pune scribul să consemneze o nemaiauzită ispravă cinegetică. Scenariul anterior se repetă, dar din alt unghi. Prinţul e un poet paranoic al îndeletnicirii sale, în năzăririle căruia hăitaşii, cîinii şi şoimul capătă însuşiri aproape fabuloase. Scribul îl aduce de fiecare dată la realitate. La urmă, cînd, în închipuirea vînătorului, şoimul colindă tăriile cereşti, la un loc cu vulturii şi creţii, ca să-i poarte faima, scribul îi sfărîmă brutal orice iluzie:,, *Te-nşeli, stăpîne! şoimul e aici /pe mina mea şi aripa lui scrie ".* Replica la *Mistreţul cu colţi de argint* este evidentă. Acolo poetul adopta perspectiva quijotescă a prinţului, ale cărui himere nu erau inteligibile pentru simţul comun al slujitorilor Morala era etilistă. Aici poetul pare, din contra, înclinat să acrediteze viziunea scribului, a lui Sancho Pânza, şi să ironizeze emfaza princiară. Răsturnarea perspectivei nu poate fi decît deliberată şi ea are consecinţe în meneai itatea poetică. Quijotismul dinainte era dovada unui idealism romantic, reflectat în predilecţia pentru marile teme şi pentru un stil „înalt şi nobil", capabil să reţină sublimul şi tragicul, miraculosul şi sacrul. Deriziunea din *Vînătoare cu şoim* transformă radical mitologia poetică. Ea explică nu numai accentele batjocoritoare din *Cap ţi pajură,* dar şi tot acel lirism direct, scuturat de simbolistică, al suferinţei sau al dezamăgirii, din *Exerciţii de amurg.* Şoimul nu mai zboară plin de elan în văzduhul fanteziei princiare, ci stă cuminte, biată pasăre împăiată, pe braţul unui scrib infidel, care-i smulge, una cîte.una, penele, ca să le moaie vîrful în călimară. Că această ironie nu e accidentală ne-o arată şi un alt poem. la fel de bun, intitulat *Dialog la portretul lui Rudolf H* pictat de messer Giuseppe Arcimboldo, în care viziunea sublimă şi cea fidiculizantă se dispută pe faţă. Cea dintîi laudă banalul din natură devenit *nobil* în portretul unui mare bărbat. Cea de-a doua remarcă verdeţurile, morcovii, roşcovele şi pătlăgelele de care s-a slujit pictorul ca să compună regalul portret *(„ imaginea - legumă a marelui urît!").* încheierea e aceeaşi din *Vînătoare de şoim: „- Ce limbă subversivă' - Nu, iris hotărît / ce-aşa:ă-n lucruri văzul ca dinamita pură".* Vederea grotescă spulberă idealismele naive. Sancho Pânza (sau, de ce nu, bărbierul Nicolas) triumfă încă o dată asupra lui Don Quijote.

O parte din volum conţine poezii în maniera mai veche a autorului. S-a vorbit, şi pe bună dreptate, de clasicismul lui Doinaş, în unele poezii, lucrul acesta nici nu mai trebuie dovedit. Iar dacă endecasilabii philippidieni din ***Elegia de la Cluj*** ar mai lăsa vreo îndoială, tema însăşi a acestui frumos poem e cît se poate de clasică: *„ Venit aici, ca să presar ţarină / peste poeţi, mă-ntreb: Ce poate, oare, / acestei limbi cereşti să-i mai rămînă, // cînd ei se duc? Ce limb fără rumoare / păstrează, pentru noi, sublima parte /prin care-i tot mai vie-n timp ce moare? || Căci le-a fost dat poeţilor să-si poarte / cîntarea jos, sub prag, o! risipită / In apa grea căreia-i spunem moarte... ".* Unde ni-s entuziaştii, visătorii, trubadurii? Doinaş este unul din puţinii poeţi de. şcoală clasică de azi, alături de Mircea Ciobanu, Alexandru Miran şi de cîtiva alţii. Clasicism înseamnă idee şi litotă. Dincolo de o anumită recuzită, recunoaştem spiritul clasic după felul în care merge spre miezul lucrurilor, dezinteresîndu-se de aparenţe şi de contingenţe. El cultivă durabilul şi esenţialul. O sugestie platoniciană era, de pildă, absolut evidentă în ***Omul şl compasul*** şi este, şi acum, în ***Pelerinii mei,*** unde, prin filtru barbian, ochiul poetului contemplă *„doar frumuseţea care va să vie",* iar urechea lui ascultă *„doar larma unei ţări promise încă",* adică increatul şi virtualitatea pură. Dar a existat de la început la Doinaş şi s-a accentuat pe parcurs şi o tendinţă contrară, ceea ce ar putea denota o dualitate structurală: limpezimea ideatică a poeziilor este obscurizată adesea de un limbaj sofisticat. Poetul este, în acelaşi timp, succint şi verbios, vizionar şi discursiv. Baladele metaforizau o idee clară şi erau clasice în metodă, ca nişte fabule cu morală metafizica, dar erau croite într-un material fastuos şi misterios. Ideea se învăluia în faldurii unei limbi grele, de catifea, în Terţine despre terţine poetul numeşte singur o parte din distorsiunile suferite de clasicismul său din cauza - în primul rînd - a gustului pentru raritate şi preţiozitate: *„ O, ager Alfa! Sfîntul foc şi imnul | complici fiind - un călător şi-o cale - instigă-n unu întreit sublimul || itinerar de umbre şi vocale: | melodic atelaj, o suplă trigă / pe Appia, însă ah! cu verticale || porniri, sărută-un tînăr aurigă / fidelul endecasilbab şi-l bate / cu biciul rimei ce mereu intrigă: || extaz în lanţ, trăit de libertate, / nicicînd nu se retrage o terţină / decît lansindu-şi dulcile surate // să-i sune inima ţi să-i menţină | pe-orbite muzicale micul clopot / al pasiunii; horă capuţină. || întoarcerea silabelor în tropot / e numai gest rotund: o floare-ncheie | ce alta iscă si, părînd unropot | final de-aplauze nu e decît cheie / ce iar urzeşte sprintena cascadă... ".* Aceste versuri nu mai conţin o definiţie admirabilă a terţinelor, dar sînt bogate în elemente foarte caracteristice pentru arta rafinată a poetului.

Acestea se văd cu ochiul liber: cuvinte rare sau inventate, rime savante, ingambamente şi o aproape generală exprimare perifrastică. Toate sînt de fapt semne ale unei orientări baroce a liricii. Dualitatea clasic-baroc mi se pare, de altfel, pretutindeni evidentă la Doinaş, la care un spirit clar îşi aliază o expresivitate contorsionată, în poeziile definitorii, ideea este un sîmbure tare şi raţional învelit în folie foşnitoare ale celor mai insolite imagini.

Am promis să mă întorc la *Exerciţii de amurg.* Ceea ce atrage atenţia în majoritatea este nota de dramatism şi de impulsivitate. Ştefan Aug. Doinaş n-a scris pînă la acest ciclu poezii de o factură atît de personală. Autobiografia s-a deghizat de obicei, subiectivitatea a purtat o mască. Poetul a părut a nu vorbi despre sine. A preferat în tot cazul să dea impresia că se detaşează de viaţa lui cotidiană, superficială şi efemeră. Impresiile erau distilate de două ori, urmele prea umanelor emoţii şterse cu guma din versuri. Şi, dintr-o dată, un instantaneu ca următorul, crud, proaspăt şi nu fără o mică notă de autoironie: „ *Apari / în balcon / cu pisica / sporeşte-ţi / cu două pupile / vederea fiinţei / istorii tîrzii survolează alertul l rubin l al sfielilor tale / planeţii l In cîrje de carpen / roiesc pe sub tine II apari / în balcon / si inspiră ozonul de semne / fosforică grindină / In care se scaldă banalul | reintră in casă || apoi / să adaugi / cînd scade lumina l la textul / (ce nici nu l-ai scris) / ca erratum | funingine verde din ochii pisicii".* Aşezarea în scară a versurilor, scurte, explozive, indică o fragmentare a poeziei neobişnuită înainte. Dezmembrarea textului traduce o dezmembrare a fiinţei: „Să *nu-mi spui că am chip frumos! îi scap / rămln fără cap II să nu-mi spui că am glas duios! l îţi jur | se-mprăştie-mprejur* || să *nu-mi spui că am braţ vînjos! / te rog / am să ajung olog || aşa e bine! / abia mai ţin bucăţile / din mine* | să *nu se-mprăştie în toate părţile".* Nu lipseşte doar unitatea sufletului clasic, dar şi plinătatea lui, adică sensul. Aparenţele obnubilează esenţele. Neantul instruieşte acum fiinţa lirică: „*Lasă-te dus! zicea valul/si m-am lăsat / însă nu era val / exaltate de rouă flecarele / ierburi mă pierdeau în aval || fă-te uşor! zicea calul / şi m-am făcut / însă nu era cal / ol atleţii-n arenă şi carele / ca un pur exerciţiu vocal || te voi răpi! zicea malul / şi m-a răpit / însă nu era mal / ci un duh al neantului carele / instruieşte-orice corp animal".* Modificarea de ton şi de structură se datorează mai ales invaziei motivelor personale. Porii poeziei se diiată ca să simtă mai bine mişcarea browniană a subiectivităţii. Regrete, tristeţi şi iluzii străbat la suprafaţa poeziilor. Adu-ţi aminte conţine nostalgia unui instinct pierdut, care s-a civilizat, a unei primitivităţi barbare, alungate în junglă de conformismul social. Despărţire în larg

recomandă alcătuirea, oricît de incomodă, a unor rezerve sentimentale, care păstrează echilibrul sufletului. Dezvăţ e aproape o apologie a renunţării, a călugăririi, cînd fiinţa se mulţumeşte cu înţelesul lumii, uitîndu-i vigoarea formelor şi culorilor în imagini de o mare putere lirică: *„ Dinţate foi / trapezun cu merinde / lipsiţi din cale-mi! / tot ce mai reţin / e povîrnişul care mă desprinde | de foc | mai mult / de umbră / mai puţin || ca iedera pe moarte / apeducte / de gîlgîit şi murmur / mă dezvăţ / lumina dansatoare / ieri | pe fructe | e sclavă / astăzi / unui alt dezmăţ || plopi în sutane verzi / cu nimb de pilcuri / rugaţi-vă! / din foşnetul iubit /falange palide adună fileuri -/ce grîui / mai sfmt | rîvneşte-un cenobit? ".* Aproape în totul remarcabil, acest recent volum al lui Ştefan Aug. Doinaş promite, cum se vede, şi o înnoire a poeziei, ceea ce nu poate decît să ne trezească interesul.

(România literară, nr. 19 1985)

„Foamea de unu"

Au trecut douăzeci şi trei de ani de cînd am scris prima oară despre Ştefan Augustin Doinaş, cu ocazia îndelung amînatului său debut editorial, puţine fiind cărţile poetului apărute de atunci încoace pe care să nu le fi comentat. N-aş putea spune că judecata mea despre el s-a schimbat esenţial în răstimp: a evoluat însă, cu siguranţă, în raport de evoluţia poeziei înseşi, s-a maturizat odată cu ea. N-am nici cea mai mică idee despre părerea pe care Doinaş şi-a facut-o în legătură cu aprecierile mele. N-a simţit nevoia să mi-o încredinţeze, nici măcar în particular, iar eu nu i-am cerut-o. Critica nefiind monolog ori dialog al surzilor, *t* foarte normal să vrei să ştii, în unele cazuri, ce gîndeşte un scriitor despre felul în care l-ai citit. Profitînd de **Referinţele critice** culese în antologia recentă, intituiată ***Foamea de unu*** (Editura Eminescu), am crezut că-mi voi satisface curiozitatea, care e, vreau să precizez, strict profesională, nicidecum sentimentală, deşi nutresc faţă de Doinaş o veche şi afectuoasă admiraţie. Ei bine, din tot ce am scris despre el poetul n-a reţinut nimic. Dacă aş fi maliţios, aş adăuga că a fost mai interesat de unele luări de poziţie pur ocazionale decît de punctul meu de vedere critic. Mănînc de prea multă vreme pîinea cronicii literare ca să fac greşeala de a interpreta gestul poetului (cu urmările morale de rigoare) ca pe o ingratitudine: în definitiv, poetul nu mi-e cu nimic obligat: ne-am făcut amîndoi datoria, el scriind versuri, eu citindu-i-le. E vorba de altceva şi anume (rezumînd lucrurile) de faptul că modul în care Doinaş se citeşte pe sine nu se atinge în nici un punct cu modul în care eu însumi îl citesc de un sfert

de veac. Iar această neconcordanţă are de ce să-mi trezească perplexitatea şi, mai ales, de ce să mă pună pe gînduri. Va să zică nici o dată, în nici unul din sutele de rinduri în care m-am referit la Doinaş cel de ieri sau de azi, nu am fost pe lungimea de undă a poetului, semnalele emisiei mele luînd, fără excepţie, calea eterului. Neînţelegerea aceasta este, cred, cea mai gravă din cîte mi-au fost date să trăiesc în critică.

Mărturisesc că am ezitat s-o fac publică, trecînd de-a dreptul la obiectul cronicii de faţă. Dacă n-am renunţat pînă la urmă, este şi datorită **Cuvîntului înainte** la ediţie, semnat de Radu Călin Cristea. Un pasaj din comentariul tînărului critic mi-a atras atenţia şi m-a determinat să nu ocolesc acest aspect al lucrurilor. *„Lirica lui Doinaş* - scrie autorul prefeţei — *a înghiţit una după alta cheile propriei lecturi şi, forţlnd uşor truismul, am putea spune că primul şi cel mai avizat interpret al versurilor sale este însuşi autorul! In adevăr, «somaţia lecturii» îşi desfăşoară la Doinaş pînza sugestivă dinspre operă către cititorul ei prezumtiv într-o măsură dictatorială; poetul nu şi-a refuzat niciodată tentaţia de a-şi «citi» versurile înainte de a le scrie, flxînd astfel un cod tiranic al lecturii... ".* Intuiţia lui Radu Călin Cristea m-a consolat, ca să zic aşa. Dacă o astfel de orientare este vizibilă în poezia lui Doinaş, atunci cu atît mai mult, ea îşi va impune criteriile în afara poeziei şi este absolut normal ca, în ochii poetului, propria creaţie să apară într-o lumină asupra căreia luminiţele criticii să n-aibă nici o putere. Aşezată temeinic pe o astfel de bază „teoretică", neînţelegerea dintre poetul ***Foamei de unu*** şi criticul care sînt îşi pierde conţinutul afectiv, individual, şi devine o problemă, ca atîtea altele, de psihologia creaţiei. Aşa încît, să trecem!

M-aş mai opri puţin asupra prefeţei. Ea conţine şi alte idei interesante. Le voi releva succint. Doinaş, se susţine chiar de la început, *„a fost mereu tentat nu atît de* ***originaritatea*** *faptului de cultură, cit de* ***originalitatea*** *acestuia, de forţa lui în a păstra intacte semnele tîlcului ce i-a dat primul impuls ".* Iar sursa principală din care s-a nutrit permanent poezia este clasicismul, înţeles nu ca adeziune la rigorile estetice ale unui curent, ci ca o **forma mentis,** peste mode şi timp. O poezie, deci, a faptului de cultură (formularea este a lui Doinaş însuşi), şi, încă, una a cărei substanţă este „de natură sintetică". *„ Te întrebi pe bună dreptate — urmează criticul — cit de liberă este lectura unui text de Doinaş...? Lirica lui Doinaş are ciudatul har de a-şi inventa cititorii, printr-o senzaţională abundenţă de instrumente, de la aluzia culturală la vibraţia aproape denudată de sens, ca o coardă indiferentă zbîrnîind în vid, a ritmului rostirii",* în sfîrşit, chiar

de voi fi fiind eu singurul cititor neinventat de această lirică, trebuie să mai notez şi ideea lui Radu Călin Cristea că o ciudăţenie a receptării lui Doinaş a fost considerarea inteligenţei şi fanteziei poetului drept posacă, deşi *„lirica lui Doinaş se joacă în continuu, este avidă să respecte ori să sfideze convenţiile, îşi născoceşte personaje şi lumi fabuloase, dar, îndeosebi, se lasă pradă cuvintelor, într-un spectacol liric de o desăvîrşită savoare".* Chiar iniţiala orientare spre baladă trebuia să ne dea de gîndit: *„Ar fi prea naiv să credem că prima intenţie a Iui Doinaş a fost de a repune în drepturi o specie, şi aşa dificil de activat... Cred că elementul acesta nici n-a contat in faţa ocaziei de a-şi copilări spiritul, de-a se juca de-a enigma şi de a-şi trece imaginaţia prin apele neîncepute ale naivului şi virginităţii".* Este foarte probabil că Radu Călin Cristea are dreptate. Oricum ar fi, prefaţa lui mi-a părut serioasă, cu un mic accent doctoral, vădit împrumutat de la Doinaş însuşi. De altfel, dacă am a-i reproşa ceva este o anume lipsă de detaşare, de distanţă faţă de poezie, pe care (lucru absolut neaşteptat la un critic care este el însuşi poet j în loc s-o savureze o priveşte ca pe un obiect de cult,

Foamea după unu este a şasea antologie de autor a lui Ştefan Aug. Doinaş, după *Ipostaze,* 1968, *Versuri,* 1972, Versuri (,,Cele mai frumoase poezii"), i 973, *Alfabet poetic* 1978, şi *Locuiesc într-o inimă,* !978 (aceasta din urmă, la Editura *Militară,* cu un caracter special) Comparate, aceste culegeri diferă prin treptata lor îmbogăţire cu titluri noi. dar se aseamănă prin dorinţa autorului de a descoperi o „structură'' de ansamblu a operei lui poetice, în *Avertismentul* la cea de a doua antologie, Doinaş scria: ,, *Astfel, fiecare poezie s-ar vrea restituită mi exclusiv unei vîrste biologice şi spirituale, cit mai . unui loc cultural, într-un iărîm fără întindere, care i-a conferit pom e adevărata fizionomia".* Editorului de mîine nu-i va fi tocmai lesne să se descurce în nisipurile mişcă!oare ale ciclurilor şi ale titlurilor; dar se va putea ca ei să nu sesizeze care sînt acele adinei linii de forţă în funcţie de care se ordonează temele, motivele, formele şi sensibilităţi'e poez ei lui Doinaş.

Se observă acum, la peste patruzeci de ani de la începuturile ei, că poezia lui Doinaş a îmbrăcat trei veşminte succesive, răspunzînd niai curînd modificării unui instinct al formei decîl aceleia a înţelegerii propriu-/.ise a poeziei, înţelegere rămasă aproximativ aceeaşi în lot acest timp. Există, aşa privind lucrurile, trei Doinaş' distincţi, chiar dacă nu pînă la acelaşi punct realizaţi; şi de cate trebuie să ţinem seama, indiferent spie care dintre ei ar merge gustul nostru.

Cel dintîi este Doinaş **mitologicul,** autorul baladelor şi, în general, al versurilor de pînă la sfirşitul anilor 50 şi începutul anilor 60 (ar intra aici ciclurile intitulate acum ***Manual de dragoste, Mistreţul cu colţi de argint, Ovidiu la Tomis*** şi ***Anul scufundat).*** Al doilea este Doinaş ***abstractul,*** autorul poemelor din ***Foamea de unu, Voluptatea limitelor, Pămîntul albastru, Confuratio poetica, Jurnal de aprilie, Pana de gîscâ*** şi ***Hesperia,*** adică de dinainte de 1980. în fine, de la ***Vînătoarea cu şoim*** încoace (fiindcă ***Ontopoemele,*** care sînt poemele din volumul apărut în 1983, mai degrabă încheie etapa anterioară decît o deschid pe aceasta din urmă), putem vorbi de un Doinaş **moralist polemic.**

Nu mai e nevoie să insist asupra primei etape, pe care continui să o consider, dacă nu cea mai profundă, în orice caz cea mai generoasă literar, cea mai spectaculoasă. Niciodată mai tîrziu n-a mai scris poetul versuri la fel de frumoase, într-o limbă mai plină de noblețe, de fast şi de rafinament. Este şi poezia în care originile şi afinităţile se constată cu ochiul liber: Goethe şi Schiller, împrospătaţi prin romanticii germani, Coşbuc filtrat prin Philippide şi Blaga, **primul** Ion Barbu înnoit cu sugestii care ne trimit la nenăscutui (ca poet) Dimov. aceştia şi alţii intră în aliajul foarte subtil al baladelor, la care trebuie să adăugăm pe Shakespeare şi pe Pillat pentru sonete, printre cele mai minunate din toată poezia românească. Sonurile baladeşti sînt ale unui poet alexandrin, nu numai fiindcă par a pomi dintr-un principiu tehnic, formal (şi chiar imitativ, literar), înainte de a revela o simţire, dar şi fiindcă există în ele contrastul cel mai tipic pentru respectiva orientare şi anume acela dintre o atmosferă crepusculară, obosită, bolnavă, epuizată, funerară chiar, şi o plăcere a rostirii şi descrierii ei, un elan vital al poemului care imprimă versului eleganţă şi măreţie, în fondul ei, această poezie combină şi alte elemente opuse: senzaţia şi conceptul, fantasticul culorilor sau formelor şi geometria desenului, nordul şi sudul, Parsifa! şi Orfeu, „germanitatea" (silvestra, tenebroasă, romantică) şi „e!initatea[1] (limpede, matematică, clasică).

Germenii celui de al doilea Doinaş tot aici se află: abstracţia îşi are rădăcinile în mitologie, în locul realităţii luxuriante şi al himerelor ce o populează, avem în poemele din anii 60-70 esenţele (numerice) ale lumii, cifrele şi cifrurile realului, platonismul şi pithagorismul liric. Chiar din ***Foamea de unu,*** poezia titulară, poetul evocă, fără ambiguitate, această evoluţie: *„Invaţă-mă cum să hrănesc aici / o pasăre ce n-are timp să zboare / căci pune - pui - în propriul ei ou, / o boare ce respirâ-n altă boare, / un cintec care nu-i decît ecou... /Al cui nisip sîntem? Cel ce nu poate / să numere (de-a pururea fiind /*

doar Unu) vai! e numărat în toate / fragmentele - ce-l neagă putrezind.. " Cîteva din aceste poeme ***(Omul cu compasul, Păunul Albastru, Oedip şi Sfinxul, Trei ipostaze ale mării*** etc.) sînt celebre şi nu pot lipsi din nici o antologie de poezie românească. Unele sînt chiar balade, dar într-un limbaj absolut lipsit de strălucire, opac, în care tehnica prevalează: scurse culorile şi savorile, aceste poeme au renunţat deliberat la tot ce făcea mai înainte farmecul expresiei şi, nu în ultimul rînd, la rimă: versurile albe trăiesc dintr-un conceptualism liric şi sînt severe şi abstracte ca nişte gheţari înecaţi în apa oceanului. *„Răpite - de cine? - mirosul, culoarea",* ne putem întreba împreună cu autorul poeziei ***Structură,*** într-un fel, aici este un Doinaş mai matur şi mai stăpîn pe sine, mai „adînc", îndeosebi ca poet al ideilor din lucruri şi al unei realităţi, pe cît de limpede-geometrică, pe atît de abisală. Multe versuri - lapidare ca nişte inscripţii pe lespede - sînt extraordinare. Un duh protector este Valery, un altul Blaga (ce insolită alianţă!), iar, în ***Hesperia,*** Holderlin. Cu acest volum de reminiscenţe din marele romantic german, ca şi cu ***Ontopoemele,*** se prepară deja ieşirea din zodia abstractă.

Din păcate, nu se află în antologia de azi decît prea puţine din poemele ***Vînătorii cu şoim,*** pe care-mi bazam sugestia (cînd am scris la volum) că un al treilea Doinaş e pe cale să se ivească şi anume unul complet diferit de precedenţii (care, cu toate diferenţele, sînt asemănători ca nişte fraţi gemeni): de la primul n-a păstrat decît înclinarea spre parabolă; de la al doilea, doar conciziunea. Cititorul poate revedea şi versurile dintr-un recent număr din „Flacăra". Materia poeziei e alta: contingenţa, cotidianul. Ca şi atitudinea: polemică, vehementă. Alexandrinul (în togă solemnă) face loc moralistului: mai ascuţit ca briciul şi mai amar ca fierea. Versul a explodat. O expresie dezmembrată, eficientă şi tranşantă, din care nu lipsesc caricatura, **comicul,** grotescul: *„văd o grămadă inomabilă-n balcon // înfulecă zaharicale / şi prăpădindu-se de r îs / sporeşte cu confetti / rar iţii fulgi de Martie / / iar /os / în Piaţa Marelui Pătrat - într-un furgon pe care filosofii / abia-l mai trag / trei muzicanţi cu gulerul / cămăşilor răsfrînt / sînt duşi la eşafod...".* Aceste parabole morale se află, estetic, la antipodul celor din baladele juneţii şi, etic, la antipodului omului cu compasul care desenează pe nisip inelul unei *„alte ordini, care / conţine al lucrurilor tainic chip, / cel fără de ruine şi mişcare".* Distanţa este, oricum am lua-o, enormă. Şi numai un poet excepţional, cum este Ştefan Aug. Doinaş, printre cei mai de seamă de azi, o putea străbate rămînînd totodată el însuşi.

(România literară, nr. 32, 1987)